

Chương III
PHONG TRÀO CÔNG NHÂN
(Từ đầu thế kỉ XIX đến đầu thế kỉ XX)

Bài 36 **SỰ HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN**
CỦA PHONG TRÀO CÔNG NHÂN

(1 tiết)

I - MỤC TIÊU BÀI HỌC

1. Về kiến thức

HS cần nắm được những nội dung cơ bản sau :

– Cùng với sự phát triển của chủ nghĩa tư bản, giai cấp vô sản lớn mạnh dần. Do đối lập về quyền lợi, mâu thuẫn giữa tư sản và vô sản đã nảy sinh và ngày càng gay gắt, đã dẫn đến những cuộc đấu tranh của giai cấp vô sản chống lại giai cấp tư sản bóc lột dưới nhiều hình thức.

– Sự ra đời của chủ nghĩa xã hội không tưởng, những mặt tích cực và hạn chế của nó.

2. Về tư tưởng, tình cảm

Giáo dục lòng căm ghét áp bức bóc lột và nâng cao ý chí đấu tranh chống mọi hiện tượng áp bức, bất công trong xã hội.

3. Về kĩ năng

Rèn luyện kĩ năng phân tích sự kiện lịch sử.

II - NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

GV cần làm rõ những ý sau :

– Quá trình ra đời của giai cấp vô sản và buổi đầu của phong trào công nhân quốc tế (nửa cuối thế kỉ XVIII – nửa đầu thế kỉ XIX) : từ đấu tranh tự phát đến những cuộc đấu tranh có tổ chức đầu tiên (ở Pháp, Anh, Đức) và ý nghĩa của những phong trào này.

– Chế độ tư bản, dù đã tiến bộ hơn chế độ phong kiến, vẫn là một chế độ "người bóc lột người". Càng phát triển, xã hội tư bản càng bộc lộ những mâu thuẫn của nó bởi sự phân hoá giàu nghèo và những bất công trong xã hội càng thêm sâu sắc. Do vậy, con người khát khao vươn tới một xã hội tốt đẹp hơn, trong đó quyền tự do, dân chủ được bảo đảm, quyền bình đẳng được tôn trọng và không còn tình trạng người bóc lột người. Chủ nghĩa xã hội không tưởng ra đời đã phản ánh những mong muốn đó.

2. Về phương pháp

Thực hiện phương pháp nêu vấn đề cho HS cùng thảo luận để giờ học thêm sinh động.

III - THIẾT BỊ, TÀI LIỆU DẠY — HỌC

- Tranh, ảnh về phong trào đấu tranh của công nhân thời kì này.
- Những câu chuyện viết về các nhà xã hội không tưởng.

IV - GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY – HỌC

1. Giới thiệu bài học

GV sử dụng đoạn mở đầu trong SGK hoặc mở bài theo cách của mình nhằm giúp HS thấy được những nội dung cơ bản của bài mới mà các em sẽ được giới thiệu trong giờ học này.

2. Tổ chức các hoạt động dạy và học

Mục 1. Sự ra đời và tình cảnh của giai cấp vô sản công nghiệp. Những cuộc đấu tranh đầu tiên

Để giúp HS nắm vững những kiến thức trong SGK, phần trình bày của GV cần nêu bật được những ý sau :

- Sự phát triển của nền công nghiệp lớn tư bản chủ nghĩa càng làm cho giai cấp tư sản giàu lên và ngược lại, đẩy giai cấp vô sản tới chỗ bán cùng hoá. Vì vậy, ngay từ khi mới ra đời, giai cấp vô sản đã đấu tranh chống giai cấp tư sản.
- Phong trào đập phá máy móc, đốt công xưởng là biểu hiện của hình thức đấu tranh tự phát đầu tiên của giai cấp vô sản, thể hiện sự tuyệt vọng của công nhân trước sự cạnh tranh mạnh mẽ của máy móc (đặc biệt trong ngành dệt ở nước Anh, nơi đầu tiên tiến hành cách mạng công nghiệp).

– Hình thức đấu tranh cao hơn (tuy vẫn mang tính chất kinh tế thuần túy) là *bãi công* (bỏ việc, không đi làm) và thành lập các công đoàn (tổ chức của những người lao động cùng nghề nghiệp hay cùng ngành sản xuất để phục vụ lợi ích của người lao động hoặc để giúp đỡ lẫn nhau). Phong trào này phát triển ở Anh vào cuối thế kỉ XVIII ; ở Pháp, Đức vào đầu thế kỉ XIX.

GV có thể đặt câu hỏi : Tác dụng và hạn chế của những hình thức đấu tranh trên như thế nào ? (phá hoại cơ sở vật chất của tư sản, ngăn chặn sự bóc lột thậm tệ của chủ, đoàn kết thành công đoàn khi bãi công...).

Mục 2. Phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân ở nửa đầu thế kỉ XIX

Ngoài nội dung được trình bày trong SGK, GV cần nhấn mạnh :

– Phong trào đấu tranh diễn ra vào những thập niên 30 – 40 của thế kỉ XIX thể hiện bước phát triển mới của phong trào công nhân : các cuộc đấu tranh không chỉ liên kết được công nhân trong một ngành sản xuất, một địa phương mà còn liên kết được công nhân trong phạm vi cả nước ; không phải chống từng nhà tư bản riêng lẻ mà tấn công vào giai cấp tư sản, đòi quyền dân chủ và cải thiện đời sống cho người lao động. Khởi nghĩa Li-ông ở Pháp, phong trào Hiến chương ở Anh, khởi nghĩa Sơ-lê-din ở Đức... chứng tỏ rằng giai cấp vô sản đã bước lên vũ đài lịch sử với tư cách một lực lượng xã hội độc lập và bắt đầu nêu những yêu sách riêng của mình.

GV đặt tiếp câu hỏi để HS trả lời : Vì sao phong trào đấu tranh thời kì này diễn ra mạnh mẽ nhưng không thu được thắng lợi ? (thiếu sự lãnh đạo đúng đắn và chưa có đường lối chính trị rõ ràng), rồi chuyển sang mục sau.

Mục 3. Chủ nghĩa xã hội không tưởng

GV trình bày như trong SGK, song cần làm rõ những nội dung sau :

– Hoàn cảnh ra đời của chủ nghĩa xã hội không tưởng (thông cảm với nỗi khổ cực của những người lao động, một số người có tư tưởng tiến bộ trong hàng ngũ tư sản đã đề xuất kế hoạch xây dựng một chế độ xã hội tốt đẹp hơn, không có tư hữu và không có bóc lột).

– Mặt tích cực của chủ nghĩa xã hội không tưởng (nhận thức được mặt trái của chế độ tư bản là bóc lột tàn bạo người lao động, phê phán sâu sắc xã hội đó, dự đoán thiên tài về xã hội tương lai) và những hạn chế của học thuyết này.

3. Sơ kết bài

GV củng cố nội dung cơ bản của bài mới, đó là :

– Quá trình ra đời của giai cấp vô sản công nghiệp, những hình thức đấu tranh buổi đầu của công nhân.

- Phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân hồi nửa đầu thế kỉ XIX.
- Sự ra đời của chủ nghĩa xã hội không tưởng.

Bài tập về nhà, GV yêu cầu HS học kĩ bài trong SGK và đọc trước Bài 37 – "Mác và Ăng-ghe-n, sự ra đời của chủ nghĩa xã hội khoa học" để chuẩn bị tốt cho giờ học sau.

V - TÀI LIỆU THAM KHẢO

Ý nghĩa của chủ nghĩa xã hội không tưởng

Chủ nghĩa xã hội không tưởng phát sinh vào thời kì mà nền sản xuất tư bản chủ nghĩa và sự đối kháng giữa giai cấp tư sản với giai cấp vô sản chưa phát triển. Những lí luận chưa chín muồi của chủ nghĩa xã hội không tưởng phù hợp với nền sản xuất tư bản chủ nghĩa chưa chín muồi và với tình trạng quan hệ giai cấp chưa phát triển mấy.

Tâm quan trọng của những nhà xã hội không tưởng đối với phong trào công nhân là ở chỗ họ đã kịch liệt công kích chế độ tư bản chủ nghĩa bằng cách phơi trần những mâu thuẫn của chế độ đó.

Nhưng đến khi giai cấp vô sản đã phát triển và lớn mạnh thì những tư tưởng không tưởng lại đánh lạc hướng công nhân trong cuộc đấu tranh giai cấp và nó có tính chất phản động, dần dần trở thành một trở lực cho cuộc đấu tranh giải phóng của giai cấp công nhân.

(Theo : *Tư liệu giảng dạy lịch sử thế giới cận đại*, Sđd)